

Koristeći razne spise iz Archivo General de Simancas, autor prikazuje Dubrovnik u intenzivnoj obavještajnoj djelatnosti kao križište kolanja informacija sa svih strana te balansiranje Dubrovčana između Zapada i Carigrada koji su svojom opreznom politikom uspješno zadržali svoju Republiku izvan središta ratnih zbivanja 16. stoljeća.

Posljednji rad u zborniku napisala je Mirjana Polić Bobić, a nosi naslov *Španjolska tajna služba u Dubrovačkoj Republici u XVI. stoljeću i uloga španjolskog povjerenika Marina Zamanje u njoj* (86-93). Među brojnim pristalicama španjolske politike u Dubrovniku, tzv. "Španjolcima", dubrovački vlastelin Marin Zamanja svakako zauzima istaknuto mjesto, a njegova uloga u obavještajnim poslovima vidljiva je iz korespondencije sa španjolskim veleposlanikom u Mlecima, napuljskim potkraljem i carem Karlom V. U ovom se članku analizira posebnost njegova rada koji se razlikovao od "običnih" obavještajaca utoliko što je Zamanja, osim slanja, obavijesti i analizirao te predviđao buduće događaje i nudio savjete. Kao glavni izvor za svoje istraživanje autorica je upotrijebila tajne dojave pohranjene u Archivo General de Simancas.

Osam članaka objavljenih u ovom zborniku svojom tematikom i istraživanjima svakako donosi vrijedna nova saznanja o povijesti Dubrovačke Republike. Do sada uglavnom zanemaren, ovaj segment života Dubrovnikaca baca novo svjetlo na njegovu povijest te pokazuje izuzetno nemirnu i napetu pozadinu inače često prilično idilično prikazivane slike renesansnog Dubrovnikaca. Prema tome, i neuspjeli urotnički pothvat Marina Držića ne čini se više kao, za dubrovačke prilike 16. stoljeća, neuobičajen i jedinstven čin, već se može protumačiti u svjetlu intenzivne špijunske aktivnosti, baš kao što je i njegovo književno stvaralaštvo odraz sveukupne bogate kulturne i umjetničke djelatnosti onodobnog Dubrovnikaca.

Filip Novosel

Zbornik Stijepa Obada, Sveučilište u Zadru – Odjel za povijest, Zadar – Split – Zagreb 2010., 795 str.

Povodom 80. rođendana hrvatskog povjesničara Stijepa Obada, Odjel za povijest Sveučilišta u Zadru izdao je zbornik koji sadržava 35 radova njegovih bivših studenata, sada znanstvenika i istraživača novovjekovne povijesti, kojima je prof. Obad predavao ili kojima je bio član stručnog povjerenstva ili mentor pri izradi i obrani magisterija i doktorata. *Zbornik* započinje *Predgovorom* (13-16) Josipa Vrandečića, a središnji dio čine tri osnovne cjeline: *Professor, znanstvenik i promicatelj hrvatske baštine* (17-236), *Novovjekovni prinosi* (237-708) te *Bibliografija* (709-746). Na samom kraju *Zbornika* nalaze se *Kratki životopisi suradnika* (747-761) i *Kazalo osobnih imena i zemljopisnih naziva* (763-795).

Prva cjelina sastoji se od 13 članaka tematski posvećenih znanstvenom i društvenom radu Stijepa Obada, a započinje radom naslova *Genealoški prikaz roda Obad iz Pridvorja* (19-29) Nike Kapetanića i Nenada Vekarića, u kojemu autori daju pregled prošlosti roda Obad od njegovih početaka te prate ogranke koji se nalaze u Pridvorju, Dubrovniku i Sjedinjenim Američkim Državama. Mislav Elvis Lukšić u članku *Visokoškolski i znanstveni doprinosi prof. dr. sc. Stijepa Obada* (31-53) osvrće se na polustoljetni predavački i znanstveno-istraživački rad Stijepa Obada, posebice na njegovo proučavanje devetnaestostoljetne Dalmacije, a naročito se analizom Obadova doprinosa na području te tematike bavi sljedeći članak koji nosi naslov *Pretpreporodno razdoblje u Dalmaciji u djelu prof. dr. sc. Stijepa Obada* (53-70) autora Ante Bralića. Nadalje, Nevio Šetić u radu *Doprinosi povjesničara Stijepa Obada proučavanju i razumijevanju procesa hrvatske nacionalne integracije i modernizacije* (71-91) govori o svojoj suradnji sa Stijepom Obadom otkrivajući tako na temelju vlastita iskustva njegove pristupe i poglede vezane za povijesnu znanost.

Povjesničar osobne i nacionalne slobode: Međunarodna povijesna zbivanja u radu prof. dr. sc. Stijepa Obada (93-106) članak je Josipa Vrandečića u kojem se obrađuju međunarodne teme u historiografskom opusu Stijepa Obada. Na ovaj se članak nadovezuje Marko Vučetić sinteti-

zirajući istraživačke interese Stijepa Obada prema suvremenoj nacionalnoj povijesti u radu pod naslovom *Prinosi prof. dr. sc. Stijepa Obada razumijevanju nacionalne povijesti 20. stoljeća* (107-116). Sljedeća tri članka obrađuju interes Stijepa Obada za zavičajnu povijest te se tako u članku Stjepana Ćosića *Dubrovački zavičaj u djelu prof. dr. sc. Stijepa Obada* (117-127) analizira njegov rad vezan uz proučavanje dubrovačke tematike kojom se bavio od početka svog radnog vijeka. Proučavanjem doprinosa Stijepa Obada poznavanju dalmatinske ruralne povijesti, posebice njegovom knjigom *Dalmatinsko selo u prošlosti*, bavi se Marko Trogrlić u radu *Dalmatinsko selo kao trajno nadahnuće. Prof. dr. sc. Stijepo Obad kao istraživač i povjesničar dalmatinskog sela i seljačkog svijeta* (129-144). O Obadovom interesu za povijest Dalmacije govori i sljedeći članak *Svakodnevnici život u Dalmaciji u djelima Stijepa Obada* (145-158), u kojem autor Igor Duda ukazuje na mogućnost iščitavanja podataka o načinu života Dalmatinaca u prošlosti iz Obadovih brojnih istraživanja.

Sljedećih nekoliko radova obuhvaća djelovanje Stijepa Obada u raznim povijesnim i kulturnim institucijama. Ante Batović u članku *Djelovanje i uloga prof. dr. sc. Stijepa Obada u radu Matice hrvatske 1960.-2010.* (159-173) daje pregled Obadove aktivnosti u Matici u Dubrovniku i Zadru, s posebnim osvrtom na njegovo istaknuto djelovanje tijekom Hrvatskog proljeća. O Stijepi Obadu kao predsjedniku zadarske podružnice Hrvatskog kulturnog društva "Napredak" te njegovom iznimno aktivnom angažmanu u toj instituciji govori se u članku *Stijepo Obad, prvi predsjednik Podružnice Hrvatskoga kulturnog društva "Napredak"* (175-210) autora Radomira Jurića, a u radu *Djelovanje prof. dr. sc. Stijepa Obada u Družbi "Braća Hrvatskoga Zmaja"* (211-225) Josip Faričić donosi pregled Obadovog djelovanja u jednoj od najstarijih hrvatskih kulturnih udruga, Družbi "Braće Hrvatskoga Zmaja". Člankom *Sjećanje na svoga profesora, znanstvenika i čovjeka* (227-236), Ivan Jurić na temelju vlastitog iskustva govori o velikom doprinosu Stijepa Obada u formiranju kruga mladih povjesničara u Zadru. Ovim se radom ujedno zaključuje i prvi dio *Zbornika*.

Drugi dio, *Novovjekovni prinosi*, donosi niz tematski raznovrsnih članaka iz hrvatske, pretežito dalmatinske novovjekovne povijesti. U prvom članku naslova *Izvori o migracijama iz Popova u Hercegovini na područje Dubrovačke Republike od kraja 15. stoljeća do potresa 1667. godine* (239-260) Marijan Sivrić daje osvrt na izvore koji se tiču migracija iz pograničnog područja Hercegovine u Dubrovačku Republiku, prvenstveno u sam Grad i njegova predgrađa. Sljedećim radom, *"Dubrovčanin" Luka Natali – srijemski svećenik, misionar, vikar i beogradski biskup* (261-274) Dubravka Božić Bogović analizira život i djelatnost Luke Natalija s naglaskom na njegov svećenički i biskupski rad te ulogu koju je Natali imao za vjerski život u istočnoj Slavoniji i Srijemu u burnim vremenima s kraja 17. i početka 18. stoljeća. Vesna Čučić u članku *Biografsko djelo Galleria di Ragusei illustri Petra Frana Martecchinija* (275-293) analizira to leksikografsko djelo izdano 1841. godine te ga stavlja u kontekst ondašnjih europskih trendova objavljivanja biografskih zbornika. Na temelju triju cjelovitije sačuvanih popisa stanovništva makarskog primorja Miroslav Ujdurović u radu *Popisi stanovnika Makarskog primorja od kraja 17. do početka 19. stoljeća* (295-317) daje pregled demografske slike spomenutog prostora, poprativši tekst i s deset tabela. U radu *Prilog poznavanju gospodarstva otoka Ugljana u prošlosti* (319-339) Šime Peričić obrađuje slabo istraženu temu o gospodarstvu i demografiji otoka Ugljana od 18. do početka 20. stoljeća, donoseći o njoj nova saznanja, a u prilogu iznosi i podatke o stanju brodarstva na otoku.

Sljedećim radom, pod naslovom *Iz prošlosti Boke – prčanjnska obitelj Lazari* (341-353), Lovorka Čoralić na temelju istraživanja u kotorskim i mletačkim arhivima daje pregled djelovanja pojedinih istaknutih članova obitelji Lazari u Prčanju od kraja 16. sve do 20. stoljeća. U članku koji slijedi, pod naslovom *Oprema kuće Garagnin u Kaštel Starome krajem 18. stoljeća* (355-375), Fani Celio Cega obrađuje inventar kuće Garagnin iz 1798. godine baveći se svrhom kojoj je kuća služila (za gospodarske svrhe te ljetni odmor) i opisujući njezinu opremljenost. Gospo-

darskom temom iz povijesti Dalmacije bavi se Tado Oršolić te radom *Neke zapreke koje su utjecale na razvoj gospodarstva Dalmacije za druge austrijske uprave (do sredine XIX. stoljeća)* (377-390) analizira faktore koji su utjecali na gospodarsku zaostalost Dalmacije u razdoblju vladavine Habsburške Monarhije. Djelo austrijskog putopisca Franza Pettera poslužilo je Miloradu Paviću da u radu *Dalmatinsko selo u djelu austrijskog pisca Franza Pettera iz 1841.* (391-410) istraži neka pitanja koja se tiču ruralne tematike vezane uz devetnaestostoljetnu Dalmaciju.

Članak Ivana Balte *Revolucionarna zbivanja u Slavoniji i njezin odnos prema Dalmaciji 1848. i 1849. godine* (411-444) govori o odjecima revolucionarnih zbivanja u Habsburškoj Monarhiji na Slavoniju i Dalmaciju te nastojanja tih dvaju hrvatskih entiteta za jačim povezivanjem. Usredotočujući se prvenstveno na glazbeno-kazališnu djelatnost, Franko Oreb u radu pod naslovom *Korčulanska prosvjetno-kulturna društva u Narodnom preporodu* (445-466) prati raznovrstan kulturni i društveni život korčulanske sredine stavljajući ga u kontekst buđenja nacionalne svijesti u Dalmaciji. Nakon kulturne, člankom Tihomira Rajčića *Srpska politika u Dubrovniku u XIX. stoljeću (Njeni korijeni, uspon i pad od 40-ih godina do 1899.)* (467-486) obrađuje se politička tema u kojoj se srpska politika u Dubrovniku analizira od nastanka fenomena Srba katolika do prestanka vlasti srpsko-autonomaške koalicije 1899. godine. Sanda Uglešić u članku *Provi zakoni o pučkim školama u Dalmaciji* (487-500) analizira najstarije školske zakone u Dalmaciji napisane u drugoj polovici 19. stoljeća te time posvećuje pažnju počecima modernog školskog sustava u Dalmaciji.

Dosadašnja raznovrsnost tematike *Zbornika* nastavlja se i sljedećim člancima te tako Stan-ko Piplović radom *Uvod u neorenesansnu arhitekturu Dalmacije* (501-526) prati razvoj arhitekture druge polovice 19. stoljeća, kako u većim urbanim središtima, tako i u manjim mjestima. *Parobrodarsko društvo "Napried" u Dubrovniku* (527-548) članak je u kojem Nikša Mojaš prati ponovni uzlet dubrovačke trgovačke mornarice od 1880. godine do početka 20. stoljeća, posebno ističući ulogu najznačajnijeg parobrodarskog društva "Napried", a zanemarenom tematikom devetnaestostoljetne ratne mornarice i glavne ratne luke Austro-Ugarske Monarhije, Pule, bavi se Mithad Kozličić u radu *Luka Pula i njezine značajke u priručniku Segelhandbuch für das Adriatische Meer iz 1893. godine* (549-572). Osvrćući se na ulogu Frana Supila u nastanku i organizaciji Stranke prava u južnoj Dalmaciji, rad Marjana Diklića pod naslovom *Supilova organizacija Stranke prava u južnoj Dalmaciji* (573-585), govori o političkoj situaciji u Dalmaciji s kraja 19. stoljeća.

U članku *Počeci hrvatskoga dječjeg vrtića u Zadru i njegova prva učiteljica Anka Kovačić* (587-623) Slavko Kovačić razmatra pojavu i razvoj vrtića na hrvatskom jeziku u Dalmaciji od početka 20. stoljeća, s posebnim osvrtom na prvu učiteljicu Anku Kovačić. Problemima razvoja Šibenika, jednog od najvažnijih dalmatinskih gradskih središta, za vrijeme i neposredno nakon Prvog svjetskog rata, bavi se Milivoj Blažević u radu *Prilozi povijesti Šibenika za Prvo svjetskog rata i talijanske okupacije od 1914. do 1921. godine* (625-645). Koristeći podatke britanskog Ministarstva ratnih poslova sastavljene početkom 1919. godine, Mateo Bratanić u radu *Geografija i prošlost Dalmacije u očima britanske diplomacije prema priručniku iz 1919. godine* (647-661) donosi sliku Dalmacije viđenu očima stranih diplomata neposredno nakon Prvog svjetskog rata. Jakša Raguž u radu *Razaranje i obnova Franjevačkog samostana sv. Vlaha u Pridvorju (1991.-2003.)* (663-692) bavi se ratnim zbivanjima na području Dalmacije tijekom Domovinskog rata fokusirajući se na razaranje, ali i obnavljanje kulturno-povijesne baštine. Značajno je da je obnovi ovdje analiziranog samostana uvelike pridonio i sam Stjepo Obad. *Transeuntnost i imanentnost filozofije povijesti u povijesnim istraživanjima* (693-708) posljednji je članak ovog dijela *Zbornika*. To je rad Marka Vučetića koji se u ovom tekstu posvetio problemima povijesne struke sa stajališta filozofije povijesti.

Treći dio *Zbornika* sadrži prilog Mislava Elvisa Lukšića pod naslovom *Bibliografija prof. dr. sc. Stjepa Obada do 2010. godine* (711-746). U njemu su bibliografske jedinice Stjepa Obada

podijeljene u tri cjeline: knjige i posebna izdanja, znanstveni radovi u časopisima i zbornicima (izvorni znanstveni i pregledni članci, prethodna priopćenja) te stručni prilozi u časopisima, zbornicima, knjigama, enciklopedijama, leksikonima, katalozima i novinama. Bibliografija donosi više stotina naslova, a posljednji dio donosi izbor literature o profesoru Obadu prema kronološkom redu izdavanja.

Posvećen znanstvenom i sveučilišnom radu Stijepa Obada Zbornik donosi niz vrijednih i zanimljivih priloga koji mnogo govore o raznovrsnoj znanstvenoj i kulturnoj djelatnosti ovog istaknutog hrvatskog povjesničara. Također, dotičući se raznolike tematike, od političke i vojne do društvene i kulturne, velik broj članaka nevezanih direktno za život i djelo Stijepa Obada, postavlja i rasvjetljava brojna pitanja vezana za novovjekovnu povijest Dalmacije. S obzirom na to da su ih napisali Obadovi bivši studenti, to rječito govori o predanom Obadovom radu na stvaranju generacije stručnjaka koji uvelike pridonose boljem poznavanju prošlosti Dalmacije.

Filip Novosel

Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, sv. 53, Zagreb – Zadar 2011., 439 str.

Godine 2011. objavljen je 53. svezak znanstvenog časopisa *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*. Časopis je podijeljen u dvije cjeline: *Znanstveni i stručni članci* (1-417) i *Ocjene i prikazi* (419-434). Prva cjelina sadrži ukupno 13 radova: sedam izvornih znanstvenih radova, dva pregledna članka, dva prethodna priopćenja i dva stručna članka. Prilozi kronološkim redoslijedom obrađuju razne probleme vezane uz povijest Zadra i Dalmacije općenito.

Prvi rad u časopisu, pod naslovom *Počeci i razvoj ninske Crkve do dolaska franačkih misionara u hrvatske krajeve* (1-47) donosi temu iz razdoblja kasne antike. Autor priloga, Zvezdan Strika, bavi se proučavanjem problema širenja kršćanstva na prostoru Liburnije, najgušće naseljenog područja rimske provincije Dalmacije. U središtu zanimanja nalazi se grad Nin i njegovo šire područje, koje prema arheološkim nalazima svjedoči o brzom razvoju kršćanskih struktura u Liburniji još prije dolaska Hrvata. U tom kontekstu, na temelju mnogobrojnih arheoloških nalaza i literature, autor razmatra pitanje postojanja biskupijskog središta u Ninu prije dolaska franačkih misionara u hrvatske krajeve.

Srednjovjekovnu temu donosi Milko Brković u prilogu *Srednjovjekovne isprave bosansko-humskih vladara u Veneciji* (49-100). U radu je kronološkim redoslijedom predstavljeno trinaest sačuvanih isprava koje pobliže opisuju odnose srednjovjekovne Bosne s Venecijom u razdoblju kada Republika Sv. Marka zadobiva dalmatinske gradove iz ruku ugarsko-hrvatskih vladara. U prvom dijelu autor donosi tekstove i prijevode isprava, dok u drugom dijelu obrađuje njihov povijesni sadržaj i okolnosti njihova nastanka.

Sljedeći članak u časopisu nosi naslov *"Tog sretnog dana ..." Uz 440. obljetnicu Lepantske bitke* (101-134). U njemu Krešimir Kužić analizira doprinos galija iz hrvatskih primorskih gradova koje su sudjelovale u glasovitoj Lepantskoj bitci 1571. godine. Osim rekonstrukcije učinka pojedinih galija iz hrvatskih krajeva, ovaj članak donosi i mnoge druge zanimljive informacije vezane uz navedenu bitku. Primjerice, na početku rada donosi se osvrt na djela suvremenih domaćih autora s temom Lepantske bitke, potom se proučavaju razlozi okupljanja flote Svete lige, kao i njezina taktika te stanje pojedinih eskadri prije polaska iz Messine. Na kraju priloga nalaze se slikovni prilozi i tablice s nazivima galija te imenima njihovih zapovjednika.

Prisutnošću i djelovanjem useljenika iz Budve u Zadru u razdoblju od kraja 16. stoljeća do početka 19. stoljeća bavi se Lovorka Čoralić u radu *Budvanski iseljenici u Zadru (od kraja XVI. stoljeća do početka XIX. stoljeća)* (135-162). Istraživanje je zasnovano na raščlambi gradiva iz Državnog arhiva u Zadru, prije svega Spisa zadarskih bilježnika i Spisa generalnih providura.